

2143 1

KONINKLIJKE BOODSCHAP

Aan  
de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Wij bieden U hiernevens ter overweging aan twee ontwerpen van wet tot:

- a. opheffing van publiekrechtelijke en privaatrechtelijke belemmeringen met het oog op de aanleg, de instandhouding en het gebruik van werken ten behoeve van de landsverdediging (Belemmeringenwet Landsverdediging);
- b. strafrechtelijke bescherming van werken ten behoeve van de landsverdediging.

De toelichtende memoriën, die de Wetsontwerpen vergezellen, bevatten de gronden, waarop zij rusten.

En hiermede bevelen Wij U in Godes heilige bescherming.

Soestdijk, 12 April 1951.

JULIANA.

2143 2

ONTWERP VAN WET

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is met het oog op de aanleg, de instandhouding en het gebruik van werken ten behoeve van de landsverdediging tijdelijk regelen te stellen tot opheffing van belemmeringen, voortspruitend uit wetten, Koninklijke besluiten en verordeningen, en tot het openen van de mogelijkheid op eenvoudiger wijze dan thans kan geschieden de belemmeringen op te heffen, welke door hen, die ten aanzien van onroerende goederen enig recht kunnen doen gelden, aan de aanleg, de instandhouding en het gebruik van dergelijke werken in de weg kunnen worden gelegd.

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze.

HOOFDSTUK I

Algemene bepaling

Artikel 1

- Deze wet verstaat onder „Onze Minister”:  
Onze Minister van Oorlog of Onze Minister van Marine, al naar gelang de aanleg, de instandhouding, het gebruik of het maken van plannen voor de aanleg van een werk ten behoeve van de landsverdediging geschiedt onder verantwoordelijkheid van Onze Minister van Oorlog of van Onze Minister van Marine, of een verplichting tot gedogen door of namens eerstgenoemde of door of namens laatstgenoemde Minister werd opgelegd.
- Deze wet verstaat mede onder:
  - „de aanleg, de instandhouding of het gebruik”:  
de werken of handelingen voor die aanleg, die instandhouding of dat gebruik nodig;
  - „vergunning”  
het ingevolge enige wet, Koninklijk besluit of verordening als ontheffing, dispensatie, concessie, afwijking, uitzondering of onder andere benaming van die aard te nemen besluit;
  - „de aanleg van een werk ten behoeve van de landsverdediging”:  
de verandering of verplaatsing van een zodanig werk.

HOOFDSTUK II

Opheffing publiekrechtelijke belemmeringen

Artikel 2

Wanneer de aanleg, de instandhouding of het gebruik van een werk ten behoeve van de land: verdediging in strijd zou komen met een bepaling van enig Koninklijk besluit, of van enige verordening kunnen Wij op voordracht van Onze Minister van die bepaling ontheffing verlenen, indien Wij dit om redenen van spoed nodig achten.

Artikel 3

- Wordt voor de aanleg, de instandhouding of het gebruik van een werk ten behoeve van de landsverdediging bij enige wet. Koninklijk besluit of verordening een vergunning gevorderd, dan kunnen Wij op voordracht van Onze Minister deze vergunning verlenen, indien Wij dit om redenen van spoed nodig achten.
- Wij zijn bij het verlenen van deze vergunning niet gebonden aan de regelen en de vereisten, welke de wet, het Koninklijk besluit of de verordening, bij welke de vergunning wordt gevorderd, voor het verlenen van die vergunning stelt.

Artikel 4

Een voordracht, als in dit Hoofdstuk bedoeld, wordt niet gedaan dan in overeenstemming met Onze Minister, onder wiens verantwoordelijkheid de zorg berust voor het belang, ter behartiging waarvan de wet, het Koninklijk besluit of de verordening, waarvan moet worden afgeweken of waarbij de vergunning wordt gevorderd, is gegeven.

HOOFDSTUK III

Opheffing privaatrechtelijke belemmeringen

Artikel 5

Wanneer voor de aanleg, de instandhouding of het gebruik van een werk ten behoeve van de landsverdediging duurzaam of tijdelijk gebruik moet worden gemaakt van onroerende goederen en indien hetzij toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht niet mogelijk is, hetzij de toepassing van die wet naar het oordeel van Onze Minister ontoelaatbare vertraging voor die aanleg, die instandhouding of dat gebruik mede zou brengen, kan ieder die enig recht heeft ten aanzien van die goederen, behoudens recht op schadevergoeding, worden verplicht te gedogen, dat zodanig werk wordt aangelegd, in stand gehouden of gebruikt, indien naar het oordeel van Onze Minister de belangen van de rechthebbenden redelijkerwijze ont-eigening niet vorderen en in het gebruik van de goederen gerekend met de omstandigheden niet meer belemmering wordt gebracht dan redelijkerwijze voor de aanleg, de instandhouding of het gebruik van het werk nodig is.

Artikel 6

- Een verplichting tot gedogen, als bedoeld in artikel 5, wordt opgelegd door Onze Minister.
- Indien naar het oordeel van Onze Minister het gedogen een openbaar belang aanmerkelijk dreigt te schaden, pleegt Onze Minister, alvorens de verplichting tot gedogen op te leggen, overleg met Onze Minister, onder wiens verantwoordelijkheid de zorg voor dat belang berust.
- Wanneer Onze Minister een verplichting tot gedogen oplegt, geeft hij hiervan schriftelijk kennis aan de rechthebbenden ten aanzien van het onroerend goed, voor zover deze hem op dat tijdstip bekend kunnen zijn.
- De verplichting tot gedogen gaat niet eerder in dan na verloop van vier dagen na de datum van verzending van de kennisgeving. In dringende gevallen kan Onze Minister bepalen, dat de verplichting tot gedogen onmiddellijk ingaat.
- Wanneer Onze Minister niet binnen een maand na de datum van verzending van de kennisgeving is overgegaan tot uitvoering van datgene, waarop de verplichting tot gedogen betrekking had, ver-goedt hij de schade, welke door het opleggen van de verplichting tot gedogen is ontstaan.

Artikel 7

- Onze Minister kan bepaalde personen machtigen in gevallen van geringe betekenis namens hem een verplichting tot gedogen op te leggen. Artikel 6 is ten aanzien van het opleggen van die verplichting van overeenkomstige toepassing.
- Aan degenen, aan wie de verplichting is opgelegd, wordt een gewaarmerkt afschrift van de machtiging overgelegd.

Artikel 8

Verplichtingen tot gedogen, opgelegd met toepassing van artikel 6 of 7, zijn mede van kracht voor de volgende rechthebbenden ten aanzien van de betrokken onroerend goederen.

Artikel 9

1. Ieder, die enig recht heeft ten aanzien van een onroerend goed, ten aanzien waarvan met toepassing van artikel 6 of 7 een verplichting tot gedogen is opgelegd, kan, binnen een maand nadat de kennisgeving van het opleggen van de verplichting tot gedogen aan hem is verzonden of hij op andere wijze van het opleggen van de verplichting kennis had kunnen dragen, aan het Gerechtshof, binnen het gebied waarvan het onroerend goed is gelegen, vernietiging verzoeken van de beslissing, waarbij die verplichting is opgelegd.

2. Deze vernietiging kan alleen worden verzocht op grond, dat bij het opleggen der verplichting ten onrechte is geoordeeld:

- a. hetzij, dat de belangen van de rechthebbenden ten aanzien van dat onroerend goed redelijkerwijze onteigening niet vorderen;
- b. hetzij, dat in het gebruik van dat goed gerekend met de omstandigheden niet meer belemmering wordt gebracht dan redelijkerwijze voor de aanleg, de instandhouding of het gebruik van het werk nodig is.

3. Het met redenen omklede verzoekschrift wordt in tweevoud ingediend door een procureur. Een exemplaar van dit verzoekschrift wordt binnen een week na ontvangst door de griffier gezonden aan Onze Minister. Onze Minister kan aan het Hof een verzoogschrift overleggen, eveneens in tweevoud. Een exemplaar hiervan wordt door de griffier onverwijld gezonden aan de procureur, die het verzoekschrift heeft ingediend.

4. Indien hetzij in het verzoekschrift, hetzij in het verzoogschrift, hetzij in enig geschrift, binnen een week na verzending van een exemplaar van het verzoogschrift aan de procureur, die het verzoekschrift heeft ingediend, is verzocht de zaak mondeling te mogen toelichten, of wel het Hof mondelinge toelichting nodig acht, worden degene, namens wie het verzoekschrift is ingediend, en de door Onze Minister in diens verzoogschrift aangewezen persoon tot dat einde door de griffier opgeroepen.

5. Het Hof kan, alvorens op het verzoekschrift te beschikken, zich door een of meer deskundigen doen voorlichten; het kan mede een plaatsopneming doen geschieden door een of meer zijner leden, vergezeld van de griffier. De vergoeding voor reis- en verblijfkosten der deskundigen en hun vacatiën worden door de voorzitter vastgesteld op de voet van het tarief voor justitiekosten en salarissen in burgerlijke zaken. Deze kosten, alsmede die, welke de gerechtelijke plaatsopneming medebrengt, worden door de griffier bij voorschot voldaan. De griffier verhaalt de kosten bij vernietiging van de beslissing, waarbij een verplichting tot gedogen werd opgelegd, op Onze Minister en bij bevestiging van diens beslissing op degene, namens wie het verzoekschrift tot vernietiging is ingediend. De invordering geschiedt, zo nodig, op de wijze als bij de wet van 5 Juli 1910 (*Staatsblad* 182) ten aanzien van de invordering van griffierechten is bepaald.

6. De beschikking van het Hof wordt met redenen omkleed en in het openbaar uitgesproken. Daartegen staat generlei voorziening open.

7. Indien de beslissing van Onze Minister door het Hof wordt vernietigd, zal, voorzoveel van het betrokken onroerend goed gebruik is gemaakt, alles zoveel mogelijk in de vorige staat worden teruggebracht, onverminderd het recht op schadevergoeding van de rechthebbenden ten aanzien van dat goed.

8. Indien de beslissing van Onze Minister door het Hof wordt vernietigd, omdat ten onrechte is geoordeeld, dat de belangen van de rechthebbenden ten aanzien van dat onroerend goed redelijkerwijze onteigening niet vorderen, zal de verplichting behoudens recht op schadevergoeding te gedogen gehandhaafd blijven gedurende een door het Hof te bepalen termijn, welke zodanig zal worden gesteld, dat redelijkerwijze binnen die termijn tot onteigening kan zijn overgegaan.

Artikel 10

1. De rechthebbenden ten aanzien van onroerende goederen zijn, behoudens recht op schadevergoeding, verplicht te gedogen, dat een werk ten behoeve van de landsverdediging, waarvan zij de aanleg ingevolge de bepalingen van dit Hoofdstuk verplicht waren te gedogen, wordt weggeruimd.

2. Bij die opruiming zullen de onroerende zaken zoveel mogelijk in de vorige staat worden teruggebracht.

Artikel 11

1. Wanneer tot het maken van het plan van enig werk ten behoeve van de landsverdediging gravingen, opmetingen of het stellen van tekenen op iemands onroerend goed nodig geacht worden, moeten de rechthebbenden ten aanzien van dat goed dit, behoudens recht op schadevergoeding, gedogen mits hun dit tweemaal vier en twintig uur tevoren door Onze Minister schriftelijk is aangezegd.

2. Artikel 7 is ten aanzien van deze aanzegging van overeenkomstige toepassing.

Artikel 12

1. Ten behoeve van de aanleg, de instandhouding of het gebruik van werken ten behoeve van de landsverdediging hebben de daarmee belaste personen, behoudens verplichting tot schadevergoeding, te allen tijde toegang tot de percelen, waarvan de betreding noodzakelijk is.

2. In plaatsen, in het eerste lid bedoeld, die tevens woningen zijn of alleen door een woning toegankelijk zijn, treden de in dat lid bedoelde personen tegen de wil van de bewoner niet binnen dan op vertoon van een schriftelijke bijzondere last van de burgemeester of van de kantonrechter. Van dit binnentreden wordt door die personen proces-verbaal opgemaakt en afschrift van dit proces-verbaal wordt binnen tweemaal vier en twintig uur aan degene, wiens woning is binnen getreden, in afschrift medegedeeld.

Artikel 13

De aanleg, de instandhouding en het gebruik van werken ten behoeve van de landsverdediging en de andere handelingen en werkzaamheden, in dit Hoofdstuk bedoeld, moeten in dier voege worden uitgevoerd, dat in het gebruik van de onroerende goederen gerekend met de omstandigheden niet meer belemmering wordt gebracht dan redelijkerwijze noodzakelijk is.

Artikel 14

1. Tot het verkrijgen van schadevergoeding op grond van artikel 5, 6, 9, 10, 11 of 12 kunnen rechthebbenden binnen zes maanden na het ontstaan van de schade een met redenen omkleed verzoekschrift indienen bij Onze Minister.

2. Binnen zes maanden, nadat het verzoekschrift bij het betrokken Ministerie is ontvangen, doet onze Minister een voorstel tot vergoeding van de schade of bericht, dat er naar zijn oordeel geen termen voor schadevergoeding aanwezig zijn.

3. Is binnen de in het vorige lid bedoelde termijn geen voorstel of bericht door de rechthebbenden ontvangen of stemmen zij niet met dit voorstel of bericht in, dan kunnen zij de kantonrechter vragen de schadevergoeding vast te stellen.

4. Wanneer de schade uiteindelijk groter blijkt te zijn dan bij het vaststellen daarvan was te voorzien, kunnen rechthebbenden een verzoek om aanvullende vergoeding indienen. De voorgaande leden van dit artikel zijn daarbij van overeenkomstige toepassing.

Artikel 15

1. De bepalingen, voor burgerlijke twistgedingen geldende, zijn op de twistgedingen, in artikel 14, lid 3, bedoeld, van toepassing, voor zover daarvan in de volgende leden niet wordt afgeweken.

2. Alle rechtsvorderingen tot vergoeding van schade, in artikel 14, lid 3, bedoeld, staan ter kennisneming van de kantonrechter.

3. De vordering moet worden gedaan binnen drie maanden na het verstrijken van de in artikel 14, lid 2, genoemde termijn.

4. De vordering wordt aanhangig gemaakt door de indiening in tweevoud van een met redenen omkleed verzoekschrift. De griffier zendt een exemplaar van het verzoekschrift binnen een week na ontvangst aan Onze Minister. Onze Minister kan aan de rechter een verzoogschrift in tweevoud overleggen. De griffier zendt een exemplaar van het verzoogschrift onverwijld aan de verzoeker.

5. Indien, hetzij in het verzoekschrift, hetzij in het verzoogschrift, hetzij in enig geschrift, binnen één week na verzending van een exemplaar van het verzoogschrift aan de verzoeker, is verzocht de zaak mondeling te mogen toelichten of wel de rechter mondelinge toelichting nodig acht, worden de verzoeker en de door Onze Minister in diens verzoogschrift aangewezen persoon tot dat einde door de griffier opgeroepen.

6. De kosten komen ten laste van het Rijk, tenzij de rechter in de omstandigheden van het geding termen vindt om de kosten geheel of voor een deel te compenseren, behoudens dat de kosten geheel door de

verzoeker worden gedragen, indien hem niet meer wordt toegewezen dan door Onze Minister werd aangeboden.

Artikel 16

Indien overschrijding van de termijnen, vermeld in de artikelen 9, 14 en 15, de betrokkenen redelijkerwijze niet kan worden aange-rekend, wordt, indien het een verzoekschrift betreft, als bedoeld in artikel 14, ten aanzien van dat verzoekschrift en, indien het vorde-ringen betreft, als bedoeld in de artikelen 9 en 15, ten aanzien van die vorderingen, gehandeld als waren de termijnen niet overschreden.

HOOFDSTUK IV

Slotbepaling

Artikel 17

1. Deze wet kan worden aangehaald als „Belemmeringenwet Landsverdediging”.
2. Zij treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het *Staatsblad*, waarin zij is geplaatst, en vervalt drie jaren na die dag.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

*De Minister van Oorlog,*

*De Minister van Marine,*

*De Minister van Justitie,*

*De Minister van Binnenlandse Zaken,*

*De Minister van Onderwijs, Kunsten  
en Wetenschappen,*

*De Minister van Financiën,*

*De Minister van Wederopbouw  
en Volkshuisvesting,*

*De Minister van Verkeer en Waterstaat,*

*De Minister van Economische Zaken,*

*De Minister van Landbouw, Visserij  
en Voedselvoorziening,*

*De Minister van Sociale Zaken,*

2143 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

Algemene beschouwing

Zoals de Regering reeds op 4 Augustus 1950 heeft bekend gemaakt, is het naar haar oordeel in verband met de internationale situatie noodzakelijk de voorbereidingen tot het scheppen van een sluitend defensiesysteem binnen het raam van het Atlantisch Pact en het Pact van Brussel aanzienlijk te versnellen.

Dit brengt met zich mede, dat hier te lande op korte termijn be-langrijke voorzieningen zullen moeten worden getroffen ten behoeve van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke Marine. Deze voor-zieningen zullen o.a. bestaan in het oprichten van gebouwen voor legering van troepen en opslag van materieel, in de aanleg — zij het op beperkte schaal — van permanente verdedigingswerken, in de aanleg van waterbouwkundige werken, bestemd voor inundatiën, en in de uitbreiding van bestaande en de aanleg van nieuwe vliegvelden.

De vele beperkende bepalingen, waaraan het oprichten van ge-bouwen en andere kunstwerken hier te lande gebonden is, en de in vele gevallen langdurige procedures, die nodig zijn om de ver-eiste vergunningen en ontheffingen te verkrijgen, maken het on-mogelijk de vorenbedoelde voorzieningen in het tempo, dat thans door de internationale situatie wordt geboden, tot stand te brengen. Ook het feit, dat de procedure, nodig om aan rechthebbenden ten aanzien van onroerende goederen verplichtingen tot gedogen op te leggen in verband met de aanleg of instandhouding van openbare werken in die gevallen, waarin de belangen van de rechthebbenden redelijkerwijze onteigening niet vorderen, de procedure van de Be-lemmeringenwet Privaatrecht, vaak zeer langdurig kan zijn, is een belangrijke hinderpaal bij het op korte termijn treffen van de nodige voorzieningen.

Vertraging in het treffen van deze voorzieningen zou niet alleen de opbouw van onze eigen defensie vertragen en het ons onmogelijk maken volledig te profiteren van de steun, ons door onze bond-genoten verstrekt, maar zou ook tot gevolg hebben, dat wij in onze verplichtingen tegenover onze bondgenoten van het Atlantisch Pact en het Pact van Brussel te kort zouden schieten.

Het is derhalve naar het oordeel van ondergetekenden in de om-standigheden van het ogenblik noodzakelijk, dat enerzijds de moge-lijkheid wordt geschapen om, indien zulks door de spoedeisende aard van de te treffen voorzieningen wordt vereist, af te wijken van die bepalingen van Koninklijke besluiten en verordeningen, welke aan het oprichten van gebouwen en andere kunstwerken belemmeringen in de weg leggen en om de, op grond van wetten. Koninklijke be-sluiten en verordeningen van deze strekking nodige, vergunningen op korte termijn te verkrijgen, en dat anderzijds de procedure, volgens welke aan rechthebbenden ten aanzien van onroerende goederen verplichtingen tot gedogen kunnen worden opgelegd, aanzienlijk wordt bekort.

Dit zal kunnen geschieden door, naast de Belemmeringenwet Verordeningen en de Belemmeringenwet Privaatrecht, van kracht te doen worden een wet, welke volgens een enigszins gelijksoortig systeem opheffing van de belemmeringen, welke, naar publiekrecht of naar privaatrecht, aan het oprichten, het instandhouden en het gebruik van werken ten behoeve van de landsverdediging in de weg staan, mogelijk maakt.

De ondergetekenden ontveinzen zich niet, dat in een wet als hier-bedoeld — wil zij aan haar doel beantwoorden — ingrijpende be-voegdheden aan de Regering zullen moeten worden verleend en dat zulks slechts gerechtvaardigd wordt door de huidige situatie en de daaruit voortvloeiende noodzaak de uitvoering van het bouw-

zal toepassing vinden in die gevallen, waarin een wet, een Koninklijk besluit of een verordening een vergunning eist voor die aanleg, die instandhouding of dat gebruik, terwijl de normaliter tot het verlenen van die vergunning bevoegde instantie niet in staat of bereid is die vergunning tijdig te verlenen. Bij het verlenen van deze vergunning is de Kroon noch aan de regelen van procedure, noch aan de materiële vereisten, welke de regeling, waarbij de vergunning wordt gevorderd, voor het verlenen van die vergunning stelt, gebonden. De bepalingen, welke het verlenen van de vergunning beperken en in bepaalde gevallen verbieden, blijven ten aanzien van het verlenen van een vergunning op grond van deze wet, buiten toepassing. Ten behoeve van de aanleg van een werk ten behoeve van de landsverdediging zal de Kroon bijv. de vergunning, bedoeld in artikel 6 van de Woningwet, kunnen verlenen, ook al is de aanleg van dat werk in strijd met een goedgekeurd plan van uitbreiding of een van kracht zijnd wederopbouwplan. Indien een uitbreidingsplan of een wederopbouwplan in voorbereiding is, zal de Kroon niet verplicht zijn de slissing aan te houden.

#### Artikel 4

Zoals in de algemene beschouwing reeds naar voren is gebracht, is de regering voornemens van de bevoegdheid, haar in deze wet verleend, slechts gebruik te maken, indien andere middelen om tijdig tot het beoogde doel te raken ontbreken. Zij is ook voornemens op zo ruim mogelijke schaal over de aanleg, de instandhouding en het gebruik van werken ten behoeve van de landsverdediging overleg te plegen met de planologische diensten en met andere belanghebbenden.

De vorm, waarin dit op de snelste en doeltreffendste wijze kan geschieden, zal echter van geval tot geval verschillen. Deze zal o.a. afhangen van de aard van het werk en van de tijdsduur, waarin het tot stand moet komen. De ondergetekenden hebben over het overleg dan ook geen gedetailleerde bepalingen willen voorstellen. Toch hebben zij gemeend, dat na het wegvallen van de procedure uit de Belemmeringenwet Verordeningen een andere waarborg moest worden geschapen, dat de belangen, ter behartiging waarvan de wetten, Koninklijke besluiten of verordeningen, van welke moet worden afgeweken of op grond van welke een vergunning moet worden verleend, zijn gegeven, niet onnodig zullen worden achtergesteld bij de militaire belangen. Deze waarborg menen de ondergetekenden hierin te kunnen vinden, dat een voordracht tot een ontheffing of vergunning slechts gedaan kan worden in overeenstemming met de Minister, in eerste instantie verantwoordelijk voor de behartiging van eerstgenoemde belangen.

Bij de toepassing van deze wet zal, indien de vergunning of ontheffing bepalingen van wetten of Koninklijke besluiten betreft, de Minister, die deze wet of dit Koninklijk besluit als eerste ondertekende, in het algemeen als in eerste instantie verantwoordelijke Minister worden aangemerkt.

Naar gelang van omstandigheden kan door deze Minister nog overleg worden gepleegd met bij de zaak betrokken Ambtgenoten, met lagere publiekrechtelijke lichamen of met particulieren. Om voldoende soepelheid te bewaren bij de toepassing van deze wet zijn ten deze geen voorschriften vastgesteld.

#### Artikel 5

Dit artikel opent het Hoofdstuk, handelend over de opheffing van de privaatrechtelijke belemmeringen. In dit Hoofdstuk wordt, zoals voren reeds uiteengezet, zeer nauw aangesloten bij de Belemmeringenwet Privaatrecht. In de toelichting op dit Hoofdstuk zal dan ook grotendeels getracht worden de verhouding daarvan tot de Belemmeringenwet Privaatrecht te schetsen. Bij het ontwerpen van deze regeling is de opzet geweest, dat, voor zover niet van de Belemmeringenwet Privaatrecht werd afgeweken, aan de bepalingen van deze regeling een gelijke uitleg zou worden gegeven als gegeven wordt aan de overeenkomstige bepalingen uit de Belemmeringenwet Privaatrecht.

Artikel 5 correspondeert met artikel 1 van de Belemmeringenwet Privaatrecht.

Om redenen, reeds bij de toelichting op artikel 2 tot uiting gebracht, is uitdrukkelijk vermeld, dat ook ten behoeve van het *gebruik* van een werk ten behoeve van de landsverdediging een verplichting tot gedogen kan worden opgelegd.

Een verplichting tot gedogen zal slechts kunnen worden opgelegd, indien hetzij toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht niet mogelijk is, hetzij de toepassing van die wet naar het oordeel van de Minister van Oorlog of van Marine ontoelaatbare vertraging voor de aanleg, de instandhouding of het gebruik van werken ten behoeve van de landsverdediging mee zou brengen.

Het eerste vermelde geval zal zich voordoen wanneer, uitsluitend ten behoeve van het *gebruik* van een werk ten behoeve van de lands-

verdediging, gebruik moet worden gemaakt van onroerende goederen. In een dergelijk geval zal immers, naar het oordeel van de ondergetekenden, zeker als het het gebruik van een reeds bestaand werk ten behoeve van de landsverdediging betreft, een verplichting tot gedogen niet op grond van de Belemmeringenwet Privaatrecht kunnen worden opgelegd. Het laatst vermelde geval doet zich voor, wanneer het beoogde gebruik van onroerende goederen ook zou kunnen worden verkregen door toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht, maar „redenen van spoed”, als bedoeld in artikel 2, het niet mogelijk maken te wachten tot de procedure uit de Belemmeringenwet Privaatrecht zou zijn voltooid.

In de Belemmeringenwet Privaatrecht wordt als vereiste voor het opleggen van een verplichting tot gedogen gesteld, dat in het gebruik van de goederen niet meer belemmering mag worden gebracht dan redelijkerwijze nodig is. In verband met de grote snelheid, waarmee een aantal voorzieningen moet worden getroffen, zullen de Ministers van Oorlog en van Marine echter bij het opleggen van een verplichting tot gedogen onder de huidige omstandigheden grotere vrijheid van handelen moeten hebben dan in normale tijden nodig is. Er zal derhalve, indien het een verplichting tot gedogen betreft, opgelegd krachtens deze wet, een mildere maatstaf moeten worden aangelegd bij de beoordeling van de vraag of in het gebruik der goederen meer belemmering is gebracht dan redelijkerwijze nodig is dan bij de toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht wordt aangelegd. Slechts indien ook *gerekend met de omstandigheden* — de snelheid, waarmee de voorzieningen moeien worden getroffen, en de grote belangen van de landsverdediging, welke met deze voorzieningen zijn gemoeid — meer belemmering is aangebracht dan redelijkerwijze nodig is, zal dit tot vernietiging van de beslissing, waarbij de verplichting tot gedogen werd opgelegd, mogen leiden. Slechts dan kan vertraging in de uitvoering van de voorzieningen ten behoeve van de landsverdediging om der wille van de belangen van de rechthebbenden worden aanvaard.

Gezien de eenvoudige wijze, waarop verplichtingen tot gedogen krachtens deze wet kunnen worden opgelegd, is het niet nodig een andere, eenvoudiger procedure in te voeren voor het opleggen van verplichtingen tot gedogen, welke verband houden met veranderingen van werken, zoals in artikel 3 van de Belemmeringenwet Privaatrecht geschiedt.

Ook een bepaling overeenkomstig aan artikel 10 van de Belemmeringenwet Privaatrecht is niet opgenomen. In laatstbedoelde wet kan op grond van artikel 2 ten aanzien van bomen en beplantingen de verplichting worden opgelegd te gedogen, dat zodanige bomen en beplantingen worden gerooid of opgesnoeid of de takken of wortels worden ingekort. Artikel 10 van de Belemmeringenwet Privaatrecht maakt het opleggen van deze verplichtingen op eenvoudiger wijze mogelijk, voor gevallen, waarin men de noodzaak deze verplichting op te leggen bij de aanvang van het werk niet had voorzien, teneinde te vermijden, dat in die gevallen ten aanzien van deze geringe verplichting de procedure van artikel 2 van die wet zou moeten worden gevolgd. Gezien de eenvoudige wijze, waarop volgens de hier behandelde wet verplichtingen tot gedogen kunnen worden opgelegd, bestaat aan deze bijzondere procedure geen behoefte. Dat krachtens deze wet de uitvoering van werkzaamheden niet aan de rechthebbende kan worden opgelegd, achten de ondergetekenden geen bezwaar.

#### Artikel 6

Dit artikel correspondeert met artikel 2 van de Belemmeringenwet Privaatrecht. De procedure van de eerste vier leden van laatstgenoemd artikel is niet overgenomen. Dit vormt het voornaamste verschilpunt tussen deze regeling en de regeling van de Belemmeringenwet Privaatrecht. De redenen, welke hiertoe aanleiding gaven, werden reeds vermeld.

Getracht zal worden toch, zoveel als mogelijk, in de geest van de procedure van de Belemmeringenwet Privaatrecht te handelen door de belanghebbenden in de gelegenheid te stellen eventuele bezwaren naar voren te brengen en door, indien openbare belangen door het opleggen van een verplichting tot gedogen kunnen worden geschaad, zoveel als mogelijk, overleg te plegen met de instanties, waaronder de zorg voor die belangen berust. Indien een openbaar belang door het gedogen *aanmerkelijk* dreigt te worden geschaad, zal de Minister van Oorlog of van Marine *steeds* met zijn Ambtgenoot, bij wie de verantwoordelijkheid voor dat belang berust, overleg plegen, alvorens hij tot het opleggen van de verplichting tot gedogen overgaat. Deze verplichting, neergelegd in het tweede lid van dit artikel, beoogt een waarborg te scheppen, dat een juiste belangenafweging plaats vindt en andere belangen niet onnodig zullen worden achtergesteld bij militaire belangen. Zij treedt gedeeltelijk in de plaats van

de procedure van artikel 2 van de Belemmeringenwet Privaatrecht. De beoordeling van de vraag of een openbaar belang door het gedogen aanmerkelijk dreigt te worden geschaad, is voorbehouden aan de Minister, die de verplichting tot gedogen oplegt. De reden hiervan is, dat de vraag of een openbaar belang aanmerkelijk dreigt te worden geschaad, in vele gevallen zeer verschillend beantwoord zal kunnen worden en dat het de ondergetekenden ongewenst voorkomt, indien in dit geval en onder de huidige omstandigheden dit punt aan het oordeel van de rechthebbenden en van de rechter zou worden onderworpen, aangezien daarvan in een aantal gevallen aanzienlijke vertraging bij de uitvoering van werken zou kunnen worden verwacht.

Bij de kennisgeving van het opleggen van een verplichting tot gedogen vervult de burgemeester in deze wet geen rol, en deze kennisgeving wordt, daar het hier werken ten behoeve van de landsverdediging betreft, ten aanzien waarvan uiteraard veelal zoveel mogelijk geheimhouding moet worden betracht, niet openbaar gemaakt. Aan de vorm van de kennisgeving zijn geen andere eisen gesteld dan dat zij schriftelijk moet zijn. Kennisgeving per aangetekende brief zal dus evenzeer mogelijk zijn als kennisgeving per brief, bezorgd door een militaire ordonnans.

De eis, gesteld in de Belemmeringenwet Privaatrecht, dat de beschikking met redenen omkleed moet zijn, is niet gesteld, omdat het karakter van werken ten behoeve van de landsverdediging in vele gevallen openbaarmaking van de redenen niet wel mogelijk maakt.

Het vijfde lid heeft tot strekking ook die schade voor vergoeding in aanmerking te brengen, die is ontstaan doordat kennis is gegeven, dat een verplichting tot gedogen is opgelegd, terwijl deze verplichting niet is geëffectueerd. Deze schade zou immers niet krachtens artikel 5 voor vergoeding in aanmerking komen. Gedacht is o.a. aan schade, die rechthebbenden kunnen lijden, doordat zij niet tijdig tot zaaïen en ploegen van hun land zijn overgegaan, daar hun de verplichting is opgelegd, op dat land het opstellen van betonmolens te gedogen, indien tenslotte van het opstellen van betonmolens wordt afgezien. Vergoed zal in een dergelijk geval worden de schade, die zij door het niet tijdig zaaïen en bebouwen lijden vanaf het tijdstip, waarop hun van het opleggen van de verplichting is kennis gegeven.

#### Artikel 7

Het kan voorkomen, dat bij de uitvoering van een werk ten behoeve van de landsverdediging geringe, doch vaak zeer spoedeisende, inbreuken op de eigendom van aangrenzende onroerende goederen moeten worden gemaakt. Ook is het mogelijk, dat de verplichting tot gedogen zo minimaal is, b.v. het slaan van een paaltje in een weiland teneinde tijdelijk een kabel te bevestigen, dat het niet aangaat, de Minister met het opleggen daarvan te belasten. In dergelijke gevallen is het wenselijk, dat een persoon, die in de nabijheid van het werk is, de verplichting tot gedogen kan opleggen.

Een geval van geringe betekenis zal nimmer aanwezig kunnen zijn, indien door het opleggen van de verplichting tot gedogen een openbaar belang aanmerkelijk dreigt te worden geschaad.

Artikel 6 is ten aanzien van het opleggen van een verplichting tot gedogen door de in dit artikel bedoelde personen van overeenkomstige toepassing. Het zal de gemachtigde dus mogelijk zijn in dringende gevallen te bepalen, dat de verplichting tot gedogen onmiddellijk ingaat.

Het ligt in het voornemen, machtigingen als in dit artikel bedoeld, slechts op beperkte schaal te verschaffen, b.v. aan de Eerstaanwezend Ingenieurs van de Genie.

#### Artikel 8

Dit artikel correspondeert met artikel 6 van de Belemmeringenwet Privaatrecht.

#### Artikel 9

Dit artikel correspondeert met artikel 4 van de Belemmeringenwet Privaatrecht.

De in het tweede lid, onder *b*, vermelde grond, waarop vernietiging van de beslissing van de Minister kan worden verzocht, verschilt enigszins van de overeenkomstige grond uit de Belemmeringenwet Privaatrecht. Vernietiging van de beslissing van de Minister kan, om de in de toelichting op artikel 5 vermelde reden, in dat geval slechts worden verzocht, indien *gerekend met de omstandigheden* meer belemmering in het gebruik van de onroerende goederen wordt gebracht dan redelijkerwijze nodig is.

Teneinde zo min mogelijk vertraging in de aanleg, de instandhouding of het gebruik van de werken ten behoeve van de landsverdediging te veroorzaken, is in lid 8 bepaald, dat, indien het Hof beslist, dat door de Minister ten onrechte is geoordeeld, dat de be-

langen van de rechthebbenden ten aanzien van dat onroerend goed redelijkerwijze onteigening niet vorderen, een termijn zal worden gesteld, gedurende welke de verplichting tol gedogen gehandhaafd blijft, van zodanige duur als redelijkerwijze voor onteigening nodig is.

#### Artikel 10

Dit artikel correspondeert met artikel 9 van de Belemmeringenwet Privaatrecht.

Daar een verplichting tot gedogen alleen vordt opgelegd, indien men niet met de rechthebbende tot overeenstemming is kunnen komen, is in dit artikel anders dan in artikel 9 van de Belemmeringenwet Privaatrecht niet gesproken over de gevallen, waarin met de rechthebbenden een overeenkomst werd gesloten.

#### Artikel 11

Dit artikel komt overeen met artikel 11 van de Belemmeringenwet Privaatrecht.

Bij de uitvoering van werken ten behoeve van de landsverdediging achten de ondergetekenden het juister de aanzegging, welke overeenkomt met de aanzegging, bedoeld in artikel 11 van de Belemmeringenwet Privaatrecht, door de Minister van Oorlog of van Marine te doen geschieden.

Van de in het eerste lid gegeven bevoegdheid kan voor alle werken ten behoeve van de landsverdediging gebruik gemaakt worden, ook voor de werken, ten behoeve waarvan de Belemmeringenwet Privaatrecht zou kunnen worden toegepast. In feite wordt de bevoegdheid van de overheid door dit artikel immers niet uitgebreid.

De overeenkomstige toepasselijkheid van artikel 7 bij de aanzegging, in dit artikel bedoeld, maakt het mogelijk, bepaalde personen te machtigen deze aanzegging namens de Minister te verrichten en de termijn van tweemaal vier en twintig uur buiten toepassing te laten.

#### Artikel 12

Dit artikel correspondeert met artikel 12 van de Belemmeringenwet Privaatrecht.

#### Artikel 13

Dit artikel correspondeert met artikel 13 van de Belemmeringenwet Privaatrecht.

De rechtsvordering, welke bij overtreding van dit artikel ahangig kan worden gemaakt, is in wezen geen andere dan die, welke voortvloeit uit artikel 1401 B.W. Voor de rechtsvordering, uit dit artikel voortvloeiend, gelden de gewone regelen van competentie en procesgang.

Evenals in artikel 5 en in artikel 9. lid 2, onder *b*, is ook hier, om de in de toelichting op artikel 5 vermelde reden, de in de Belemmeringenwet Privaatrecht gestelde eis, dat in het gebruik van de onroerende goederen niet meer belemmering mag worden gebracht dan redelijkerwijze nodig is, verdacht tot de eis, dat in het gebruik van de onroerende goederen *gerekend met de omstandigheden* niet meer belemmering mag worden gebracht dan redelijkerwijze nodig is.

#### Artikel 14

De regeling in dit artikel en in artikel 15 vervat, beoogt een snelle en eenvoudige afwikkeling van de schadevergoeding mogelijk te maken.

De gang van zaken is aldus, dat de rechthebbende, die schade geleden heelt, zich eerst wendt tot de Minister, die de verplichting tot gedogen heeft opgelegd. Deze Minister doet een voorstel betreffende de schadevergoeding. Stemt de rechthebbende daarmee niet in, dan kan hij zich wenden tot de kantonrechter.

Het vierde lid van dit artikel maakt het mogelijk, indien op een later tijdstip blijkt, dat de schade groter is dan aanvankelijk werd verondersteld, alsnog een aanvullende vergoeding toe te kennen. De termijnen van de voorgaande leden van dit artikel zullen in geval van schade, als hier bedoeld, gaan lopen vanaf het tijdstip, dat de rechthebbende redelijkerwijze met die schade bekend had kunnen zijn.

Een bepaling, als artikel 14, lid 3, van de Belemmeringenwet Privaatrecht bevat, is niet opgenomen. Aangezien de schade, met uitzondering van de schade bedoeld in artikel 6, lid 5, eerst ontstaat na het effectueren van de verplichting tot gedogen, spreekt het vanzelf, dat ook voordat over de schadevergoeding overeenstemming is verkregen, de verplichting tot gedogen kan worden geëffectueerd.

Artikel 15

Evenals in de Belemmeringenwet Privaatrecht is in deze wet de kantonrechter aangewezen om van rechtsvorderingen over schadevergoedingen in verband met deze wet kennis te nemen.

Anders dan in artikel 14, lid 1, van de Belemmeringenwet Privaatrecht, is geen aanwijzing ten aanzien van de relatieve competentie gegeven. Deze toch wordt voldoende aangegeven door de gewone bepalingen, geldende voor burgerlijke twistgedingen. Voor het overige wordt in dit artikel een eenvoudige verzoekschrift procedure voor de bepaling van de schadevergoeding gegeven.

Artikel 16

Teneinde te voorkomen, dat rechthebbenden ten aanzien van onroerende goederen, die op grond van de bepalingen van deze wet recht op schadevergoeding hebben, worden gedupeerd, indien zij de termijnen, vermeld in de artikelen 9, 14 en 15, buiten hun schuld hebben overschreden, bevat dit artikel een bepaling, waardoor in dergelijke gevallen aan deze overschrijding geen nadelige consequenties voor hen zullen zijn verbonden.

- De Minister van Oorlog,

C. STAF.
- De Minister van Marine,

C. STAF.
- De Minister van Justitie,

H. MULDERIJE.
- De Minister van Binnenlandse Zaken,

J. H. VAN MAARSEVEEN.
- De Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen,

TH. RUTTEN.
- De Minister van Financiën,

P. LIEFTINCK.
- De Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting,

J. IN 'T VELD.
- De Minister van Verkeer en Waterstaat,

H. H. WEMMERS.
- De Minister van Economische Zaken,

VAN DEN BRINK.
- De Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening a.i.,

C. STAF.
- De Minister van Sociale Zaken,

A. M. JOEKES.

2143 4

ONTWERP VAN WET

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is, een voorziening te treffen met betrekking tot de strafrechtelijke bescherming van werken ten behoeve van de landsverdediging;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

In artikel 351 van het Wetboek van Strafrecht wordt achter „gebezigd worden,” ingevoegd: „dan wel werken ten behoeve van de landsverdediging,”

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,

2143 5

MEMORIE VAN TOELICHTING

De voorgestelde wijziging van artikel 351 van het Wetboek van Strafrecht beoogt een meer doeltreffend strafrechtelijk optreden tegen vernieling, beschadiging of onbruikbaarmaking van werken ten behoeve van de landsverdediging mogelijk te maken dan de bestaande wetgeving toelaat. Weliswaar bevat artikel 350 van het Wetboek van Strafrecht reeds een strafbepaling tegen het vernielen, beschadigen of onbruikbaar maken van enig goed, dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort, doch naar het oordeel van de ondergetekende schiet deze bepaling ten aanzien van de strafrechtelijke bescherming van werken ten behoeve van de landsverdediging in tweeërlei opzicht te kort.

*In de eerste plaats* is voor de toepasselijkheid van artikel 350 vereist, dat de dader wist, dat het vernielde, beschadigde of onbruikbaar gemaakte goed geheel of ten dele aan een ander toebehoorde, terwijl bovendien blijktens de plaats van het woord „opzettelijk” een veroordeling alleen zal kunnen volgen, indien komt vast te staan, dat de dader wist, dat het goed geheel of gedeeltelijk aan een ander toebehoorde. Het schijnt minder juist, deze eis ook te stellen ten aanzien van werken ten behoeve van de landsverdediging; de norm, zich van beschadiging van een zodanig werk te onthouden, vloeit in dit geval reeds uit de aard van het object voort.

*In de tweede plaats* schijnt het met het oog op de ernstige gevolgen, die vernieling, beschadiging of onbruikbaarmaking van werken ten behoeve van de landsverdediging kan hebben, aangewezen, dat tegen dit delict een zwaardere straf wordt bedreigd dan tegen zaaksbeschadiging in het algemeen.

In beide genoemde lacunes kan worden voorzien, door de werken ten behoeve van de landsverdediging op te nemen onder de objecten van algemeen belang, die reeds een bijzondere strafrechtelijke bescherming genieten krachtens artikel 351. In dit artikel is de eis, dat het beschadigde object aan een ander toebehoort, niet gesteld, terwijl bovendien een hoger strafmaximum is bedreigd.

De eis, dat de landsverdedigingswerken ten algemenen nutte worden gebezigd, is blijktens de plaats van de voorgestelde invoeging niet gesteld. Dat werken ten behoeve van de landsverdediging strekken tot algemeen nut, vloeit uit den aard der zaak voort, terwijl een strafrechtelijke bescherming van deze werken evenzeer op haar plaats is voor het geval deze werken gedurende zekere tijd niet ten algemenen nutte mochten worden gebezigd.

De omschrijving „werken ten behoeve van de landsverdediging” is met opzet ruim gehouden. Zij heeft betrekking zowel op onroerende als roerende goederen, ongeacht of die goederen al dan niet het eigendom van de Staat zijn.

Ten gevolge van de voorgestelde wijziging van artikel 351 van het Wetboek van Strafrecht zal tevens artikel 351*bis* van dit wetboek van toepassing zijn op culpose beschadiging van werken ten behoeve van de landsverdediging.

De Minister van Justitie,  
H. MULDERIJE.

VOORLOPIG VERSLAG

Algemeen

Vrijwel algemeen was men van oordeel, dat de zorglijke internationale toestand de noodzaak met zich brengt, dat ook in ons land zo snel mogelijk alle maatregelen worden genomen, die met het oog op de verdediging onvermijdelijk zijn. De democratie, die in oorlogstijd reeds talloze malen bewezen heeft, dat zij besluitvaardig en doeltreffend weet te handelen, moet ook in vreedstijd snel en krachtig weten op te treden, wanneer de levensbelangen van volk en natie op het spel staan. Dan moeten alle noodzakelijke maatregelen met grote snelheid getroffen worden.

Zeer vele leden konden zich dan ook met de gedachtengang, die aan het wetsontwerp ten grondslag ligt, zeer goed verenigen.

Minder waardering hadden deze leden evenwel voor het feit, dat thans reeds — dus vóór het aanhangige ontwerp kracht van wet heeft gekregen — van militaire zijde op verschillende plaatsen gehandeld wordt alsof men de grote bevoegdheden, die dit wetsontwerp aan de Minister van Oorlog en van Marine voorstelt te verschaffen, reeds volledig ter beschikking heeft. Het komt reeds veelvuldig voor, dat de militairen op eigen gezag aan het bouwen gaan, zonder dat zij daartoe gerechtigd zijn. Van enig overleg of samenwerking met gemeentelijke autoriteiten is daarbij meermalen geen sprake. Men had reeds vele klachten vernomen van burgemeesters, die door de militairen bij het eigenmachtig gebruik van gemeentelijke grond eenvoudig op zij geschoven worden. Van militaire zijde schijnt men zich gaarne op het standpunt te stellen, dat men niets met de burgemeesters te maken heeft. Als men thans, nu nog geen bijzondere bevoegdheden voor de aanleg van militaire werken gegeven zijn, reeds moet constateren, dat van militaire zijde dikwijls met onvoldoende zorgvuldigheid en een kennelijk tekort aan begrip voor de civiele belangen van de maatschappij opgetreden wordt, is er wel aanleiding voor de waarschuwing om de nieuwe bevoegdheden, die het aanhangige wetsontwerp wil scheppen, in elk geval met de grootst mogelijke omzichtigheid te doen toepassen.

Vele leden hadden de indruk, dat het wetsontwerp wel veel verder gaat dan het opheffen van belemmeringen. Het lijkt meer op een vorderingswet. De Minister van Oorlog dreigt een vrijwel absolute macht te krijgen om vliegvelden aan te leggen op grond, waar 24 uur tevoren nog boerderijen stonden, en om radarinstallaties te plaatsen in unieke natuurmonumenten. Men kan dan achteraf reclameren, doch dan is het soms te laat. Van beide voorbeelden meenden deze leden, dat zij zich al dreigden voor te doen onder de bestaande wetgeving. In het ene geval (het ging om een boerderij met 40 ha land) werd een schikking verkregen, in het andere werd de radarinstallatie na overleg elders geplaatst. Zal zulk overleg in de toekomst ook nog plaats vinden? In de Memorie van Toelichting wordt dit wel in uitzicht gesteld, maar in de tekst van het wetsontwerp wordt het niet met zoveel woorden voorgeschreven. Reeds thans is in sommige gevallen begonnen overleg afgebroken, omdat men van militaire zijde van oordeel was, dat het aanhangige wetsontwerp wel spoedig aangenomen zou worden, waardoor overleg overbodig zou worden! Uit dit alles blijkt een geestesgesteldheid, die niet aangemoedigd, maar bestreden moet worden, en de hier aan het woord zijnde leden aarzelden zulke grote bevoegdheden, als het wetsontwerp vraagt, in feite in handen van de militaire administratie te leggen, zolang geen zekerheid bestaat, dat deze niet op onredelijke wijze gebruik van haar bevoegdheden zal maken. Weliswaar wordt voorgeschreven, dat de Minister van Oorlog (of van Marine) in bepaalde gevallen overleg pleegt met andere Ministers, maar dit overleg wordt afhankelijk gesteld van het oordeel, dat de eerderbedoelde Minister zelf over de zaak heeft. Zal dit in de praktijk niet betekenen, dat de zaken in feite uitsluitend door de militaire deskundigen van het Ministerie van Oorlog of van Marine beslist en afgedaan worden?

In minder belangrijke gevallen wil het wetsontwerp de toepassing van de exorbitante bevoegdheden delegeren aan een militaire ambtenaar. Als men de hierop gegeven commentaar van de Memorie van Toelichting leest, kan men niet anders dan toegeven, dat dit een uiterst redelijk verlangen is. Waarom zou men de beslissing over de vraag of in een weiland even een paaltje geslagen mag worden aan de

Minister van Oorlog moeten voorleggen en de beslissing hierover niet kunnen overlaten aan een ingenieur van de genie? Niemand kan daar bezwaar tegen maken. Zal de toepassing van het voorgestelde artikel 7 in de praktijk echter tot zulke onschuldige en onbelangrijke kwesties beperkt blijven? Bestaat hier niet het gevaar, dat de militaire administratie ook veel belangrijker zaken buiten de Minister naar zich toe zal trekken en zelfstandig zal gaan beslissen?

Voorts waren de hier aan het woord zijnde leden van mening, dat de zaak altijd dient te worden voorgelegd aan het hoogste planologische orgaan in Nederland, de vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan — de toekomstige Ruimtelijke Raad —, waarin alle ruimtelijke belangen zijn vertegenwoordigd, zodat daar een snelle en afdoende afweging kan plaats vinden.

Sommige leden waren eveneens van oordeel, dat dit wetsontwerp een te diep ingrijpen in het privaatrecht mogelijk zou maken. Zij wensten, dat in de wet zelf enige criteria zouden worden opgenomen, waaraan de ruime bevoegdheden van de militaire autoriteiten gebonden zouden worden. Zal het door de voorgestelde wettelijke regeling mogelijk worden — zo vroegen zij —, dat deze autoriteiten allerlei maatregelen nemen ten behoeve van de luchtbescherming, het in staat van verdediging brengen van allerlei bedrijven, het plaatsen van afweergeschut op koopvaardischepen, enz.?

Verscheidene andere leden verklaarden weinig geestdrift voor het wetsontwerp te gevoelen. Zij wilden op geen enkele wijze trachten te verhinderen, dat op snelle wijze alle noodzakelijke militaire werken verricht worden. Zij begrepen echter niet, waarom daarvoor zulk een rigoreus wetsontwerp ingediend moest worden. Men moet toch aannemen, dat de generale staf nauwkeurig weet, wat er nu aangelegd en gebouwd moet worden. Waarom kan de generale staf niet met het burgerlijk gezag samenwerken voor de uitvoering van deze werken? Als alle plannen gezamenlijk door militaire en civiele administratie aangevat worden, dan behoeft toch geen vertraging in te treden bij de uitvoering? Men vond de argumentatie van de Regering niet overtuigend.

Zeer vele leden, hoewel erkennende, dat het systeem van het maken van een regeling naast de bestaande wetten — de Belemmeringenwet Verordeningen (*Staatsblad* no. 129 van 1899, zie ook de wet van 24 Juni 1949, *Staatsblad* no. J 281), de wet van 12 Mei 1927, *Staatsblad* no. 159, tot opheffing van privaatrechtelijke belemmeringen, de wet van 15 April 1896, *Staatsblad* no. 71 (militaire inundaties), en de wet op de staat van oorlog en van beleg van 23 Mei 1899, *Staatsblad* no. 128 — niet fraai is, waren van mening, dat met de overwegingen, die tot het indienen van dit wetsontwerp hebben genoopt, kan worden ingestemd, nu het hier een tijdelijke maatregel geldt. Vóór het einde van de termijn zal men, indien althans de buitengewone bevoegdheden van dit ontwerp ook dan nog niet gemist kunnen worden, kunnen nagaan in hoever het mogelijk is, ook formeel een weer sluitend geheel te maken.

Bij een ingrijpende wettelijke regeling als de onderhavige — aldus deze leden — zullen twee punten de aandacht moeten hebben. Ten eerste of de regeling werkelijk noodzakelijk is; ten tweede of de waarborgen tegen willekeur afdoende zijn.

Dat de regeling noodzakelijk is, wordt in de Memorie van Toelichting (blz. 6) uiteengezet. De daar aangegeven redenen zijn, naar het oordeel van deze leden, klemmend. Naarmate men welwillender staat tegenover de gedachte, dat in tijden van nood de Regering snel en soms drastisch moet kunnen optreden, ook als andere publiekrechtelijke en privaatrechtelijke belangen van onderdanen in het gedrang komen, zal een ontwerp-regeling als de thans voorgestelde gemakkelijker instemming ten deel vallen. Deze leden achtten het wenselijk, zich tegen het voorgedragen ontwerp niet te verzetten en alleen te beoordelen of de regeling naar haar inhoud redelijk verantwoord is te achten.

De waarborgen tegen willekeur zijn, naar de mening van de hier aan het woord zijnde leden, in het algemeen, hoewel beperkt, wel aanwezig. Zij wezen op artikel 5 als het belangrijkste voorbeeld. Dit artikel behoudt aan de Minister van Oorlog (of van Marine) de beslissing voor om de Belemmeringenwet Privaatrecht eventueel niet toe te passen, maar een eigen beslissing te nemen. Artikel 6 geeft vier regelen, waaraan de Minister bij zulk een beslissing gebonden is: overleg met ambtgenoot, schriftelijke kennisgeving, in het algemeen niet dadelijk ingaan der beslissing, schadevergoeding wegens niet tijdig uitvoeren. Bovendien geeft artikel 9 een redelijke beroepsregeling. Wel is daarbij uitgesloten een beroep van de belanghebbende op het feit, dat de Minister ten onrechte van oordeel zou zijn geweest, dat de toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht een ontoelaatbare vertraging voor de aanleg, de instandhouding of het gebruik van een werk ten behoeve van de landsverdediging met zich zou brengen, maar dit is een gevolg van het juiste systeem van de wet,

dat in zake vitale strategische doeleinden de te tijdrovende procedure van genoemde wet onaanvaard acht in zulke gevallen en om die reden de executieve macht snel doet beslissen en haar het laatste woord geeft. In zulk een systeem moet het beroep beperkt blijven. De indirecte waarborg is gelegen in de verplichting tot schadevergoeding.

Tal van leden, die zich met het wetsontwerp wel verenigen konden, achtten het wenselijk, dat boeren, die ten gevolge van toepassing van deze wet van hun grond verdreven zouden worden, niet met geld, maar zo mogelijk met elders beschikbare grond schadeloos gesteld zouden worden. Dit zou b.v. met gronden in de Noordoostpolder kunnen geschieden, in welk geval men uiteraard niet meer zou moeten vasthouden aan de bestaande regeling bij de uitgifte van deze gronden.

Verschillende leden verklaarden de grootst mogelijke bezwaren tegen het wetsontwerp te hebben, omdat dit de suggestie oproept, dat ons land op voet van oorlog gebracht zou moeten worden. Het aanleggen van militaire versterkingen en verdedigingswerken vonden de hier aan het woord zijnde leden overbodig en gevaarlijk. Naar hun mening zou de Regering er beter voor kunnen zorgen, dat er meer scholen, badhuizen en gebouwen voor cultuur en ontspanning opgericht worden. Zij zagen in het wetsontwerp een onduldbare aantasting van het eigendomsrecht en zij konden zich daar onder geen beding mede verenigen.

Artikelen

*Artikel 6, lid 2.* Terwijl in artikel 4 (staande in het hoofdstuk „Opheffing publiekrechtelijke belemmeringen”) overeenstemming met de er bij betrokken ambtgenoot van de Minister van Oorlog of van Marine wordt geëist, is in artikel 6 (in het hoofdstuk „Opheffing privaatrechtelijke belemmeringen”) slechts het plegen van overleg met die Minister voorgeschreven, niet dat dit tot overeenstemming moet hebben geleid. Eén lid was van mening, dat ook in artikel 4 met het plegen van overleg moest worden volstaan: de verantwoordelijkheid van de Minister van Oorlog (of van Marine) dient z.i. de doorslag te geven. Andere leden evenwel bestreden dit. Zij zouden ook in artikel 6 overeenstemming als eis gesteld willen zien. Naar hun mening zou dit een versterking zijn van de waarborgen tegen de mogelijkheid van een verkeerd gebruik van de exorbitante bevoegdheden, die niet gemist kan worden, vooral nu de bevoegdheid van de rechter door dit wetsontwerp aanzienlijk beperkt zal worden.

*Artikel 7, lid 1.* Onder verwijzing naar de algemene beschouwingen werd opgemerkt, dat dit artikel het meest aanleiding kan geven tot fricties. Hier zal niet meer de Minister zelf optreden, maar autoriteiten op lager niveau: hoofd- of subalterne officieren b.v. Practisch zal men niet zonder het geven van machtigingen kunnen werken. Maar de beslissingen, die artikel 7 mogelijk maakt, liggen op ander niveau dan die van artikel 5. De z.g. Oorlogswet heeft in de praktijk bewezen, dat hier gevoeligheden optreden en dat zeer ontactisch gehandeld kan worden. De vraag rees, of hier niet een versterking van de waarborgen op haar plaats zou zijn. In ieder geval ware de toepassing van artikel 7 te beperken tot gemachtigden, die geacht kunnen worden redelijk op te treden.

*Artikel 9, lid 3.* Verschillende leden waren van mening, dat voor het overleggen van het verzoogschrift door de Minister een termijn behoort te worden gesteld, zoals dit ook ten aanzien van het indienen van het verzoekschrift (in lid 1) is bepaald.

Sommige leden wensten, dat de mogelijkheid geschapen zou worden van een uitspraak van het Hof in beroep te gaan. Zeer vele andere leden zouden daartegen bezwaar hebben.

*Artikel 9, lid 5.* Is het wel juist, dat de kosten bij vernietiging van een beslissing, waarbij een verplichting tot gedogen werd opgelegd, op de Minister verhaald worden? Moet dit niet zijn: het Rijk?

*Artikel 9, lid 7.* Zou het niet juister zijn, wanneer het Hof tegelijk met zijn beslissing tot vernietiging van de ministeriële beslissing, het eventueel bedrag der schadevergoeding vaststelde?

Van andere zijde achtte men het logischer, dat de kantonrechter de schade bepaalt, omdat deze in het algemeen beter op de hoogte zal zijn van de plaatselijke verhoudingen.

*Artikel 14.* De voorgestelde regeling kan er toe leiden, dat de belanghebbenden jaren op hun geld moeten wachten. Kan men niet, overeenkomstig de regeling bij landbouwherstel, door een commissie de schade aan landbouwwerken laten vaststellen, vooral wanneer het gaat om belangen, waarbij voortzetting van het gehele bedrijf op het spel staat?

Voor inbeslagneming van industriële goederen zouden op overeenkomstige wijze regelingen getroffen dienen te worden. Van andere zijde had men tegen deze suggesties bezwaar. Uitspraak van de rechter achtten zij beter dan uitspraak van een commissie.

Intussen behoeft vaststelling van de schadevergoeding door de rechter uiteraard inschakeling van een commissie van deskundigen, die wellicht reeds van tevoren overeenstemming kan bereiken, niet uit te sluiten.

Vastgesteld 15 Mei 1951.

VAN DER PLOEG  
TERPSTRA  
DEN HARTOG  
1)  
GOEDHART.

2143 7

VERSLAG

Het afdelingsonderzoek van bovengenoemd wetsontwerp heeft der Commissie van Rapporteurs geen aanleiding gegeven tot het maken van opmerkingen.

Vastgesteld 24 Mei 1951.

VAN DER PLOEG  
TERPSTRA  
DEN HARTOG  
BURGER  
GOEDHART.

2143 8

MEMORIE VAN ANTWOORD  
(Ingezonden bij brief van 24 Mei 1951)

Algemene beschouwing

Met grote voldoening stellen de ondergetekenden vast, dat zeer vele leden van de Kamer zich met de gedachtengang, welke aan het wetsontwerp ten grondslag ligt, kunnen verenigen.

Van verschillende zijden werden ernstige klachten geuit over de wijze, waarop van militaire zijde bij het uitvoeren van werken ten behoeve van de landsverdediging wordt gehandeld. Naar een en ander is door de eerste twee ondergetekenden een uitvoerig onderzoek ingesteld, hetwelk zich uitstreckte over de jaren 1948 e.v. Het resultaat hiervan kan als volgt worden samengevat.

In zeven gevallen werd met de uitvoering van een werk begonnen zonder dat een bouwvergunning aanwezig was of door de autoriteit, tot het verlenen van die vergunning bevoegd, voorlopig toestemming was gegeven om met de uitvoering een aanvang te maken. In één geval was men met de uitvoering van het werk begonnen, omdat werd verondersteld, dat de bouwvergunning zou worden verleend. Toen bleek, dat deze niet kon worden verleend, is de uitvoering geschorst en eerst voortgezet nadat het uitbreidingsplan van de gemeente was gewijzigd, zodat de vergunning wel kon worden verleend. In een ander geval was men in een gelijke veronderstelling tot uitvoering van een werk overgegaan, maar is de uitvoering niet geschorst, toen bleek, dat de vergunning niet kon worden verleend. Het werk is hangende het overleg voltooid. Deze beide gevallen vonden plaats in 1948. Van twee gevallen was de oorzaak van het feit, dat zonder bouwvergunning met het uitvoeren van een werk werd begonnen, dat men in verband met de aard van het werk te goeder trouw meende, dat geen vergunning nodig was. Toen bleek,

1) Wegens verblijf in het buitenland heeft het lid der Commissie van Rapporteurs, de heer Burger, niet aan de vaststelling van het verslag kunnen medewerken.

dat er wel een vergunning nodig was, is deze onmiddellijk aangevraagd en zonder moeilijkheden verkregen. In twee andere gevallen zijn, zonder dat vergunning was gevraagd, enkele tijdelijke houten keten geplaatst. Er is opdracht gegeven hierover alsnog contact op te nemen met de betrokken lagere organen. In één geval werd, niet-tegenstaande een bouwvergunning was geweigerd, op een terrein, dat van een gemeente was gehuurd, een gebouw geplaatst, hetwelk voor de uitvoering van het demobilisatieprogramma niet gemist kon worden. Niet alleen een militair, maar ook een civiel belang eiste, dat de militairen, die in versneld tempo uit Indonesië werden gepatrieerd, ook in versneld tempo konden worden gedemobiliseerd. Het betreffende gebouw was hiervoor onmisbaar. Tenslotte is het niet onmogelijk, dat in een enkel geval op een vliegveld een nissenhut is geplaatst, zonder dat de vereiste bouwvergunning was verkregen. De tijd om dit geheel na te gaan, heeft ontbroken.

Een geval, waarbij men dreigde een boerderij van 40 ha te ont-eigenen en later een schikking werd getroffen, is de ondergetekenden niet bekend. Wel werden in verband met uitbreidingsplannen voor een vliegveld door de „Stichting tot het beheeren van landbouwgronden” twee boerderijen gevorderd; een van deze boerderijen zal te zijner ‘tijd moeten worden afgebroken: het land zal grotendeels worden verkaveld.

Over het plaatsen van radarinstallaties is nog overleg gaande o.a. met de Rijksdienst voor het Nationale Plan. Het in het Voorlopig Verslag gegeven voorbeeld zal betrekking hebben op een proefstation van tijdelijk karakter.

Er is de ondergetekenden geen geval bekend, waarin reeds begonnen overleg werd afgebroken, omdat men van militaire zijde van oordeel was, dat dit wetsontwerp spoedig kracht van wet zou krijgen. Wel is in een enkel geval gebleken, dat overleg, hetwelk reeds geruime tijd gaande was, geen resultaten opleverde.

Aangezien vóór en tegen in dit overleg voldoende naar voren waren gekomen en het betrokken orgaan zijn standpunt handhaafde, is van verder overleg, als zijnde vruchteloos, afgezien.

Zoals uit het voorgaande blijkt, zijn er inderdaad in enkele gevallen fouten gemaakt. Men dient hierbij echter te bedenken, dat gedurende het tijdvak, waarover het onderzoek zich uitstreckte, alleen al door de Dienst der Genie 1500 werken zijn uitgevoerd, waarvoor een bouwvergunning werd vereist, zodat het aantal fouten, dat is gemaakt, procentueel zeer gering is.

De ondergetekenden merken naar aanleiding van een en ander nog op, dat in de betreffende voorschriften en aanschrijvingen voor de Dienst der Genie is vastgelegd, dat de vereiste wettelijke vergunningen tijdig moeten worden aangevraagd en dat op zodanige vergunningen niet mag worden vooruitgelopen, tenzij door de Overheidsorganen, welke tot het verlenen van de vergunning bevoegd zijn, voorlopige toestemming is verleend met het uitvoeren van het werk een aanvang te maken. Op een stipte naleving van deze voorschriften en aanschrijvingen wordt nauwgezet toegezien. De ondergetekenden blijven ter zake diligent en de eerste twee ondergetekenden zullen hun ter kennis komende klachten — mits concreet gesteld — grondig onderzoeken en de juiste naleving van geldende regelingen blijven bevorderen. De ondergetekenden zijn er verder van overtuigd, dat de instanties, welke belast zijn met het opstellen en uitvoeren van het bouwprogramma ten behoeve van het militaire apparaat wel degelijk doordrongen zijn van de noodzaak om terdege rekening te houden met de civiele belangen der maatschappij. Het overleg, dat over de uitvoering van werken ten behoeve van de landsverdediging met betrokken Ministers, met de Rijksdienst voor het Nationale Plan, met de provinciale planologische diensten, met de „Stichting tot het beheeren van landbouwgronden”, met Staatsbosbeheer e.d. wordt gevoerd, verloopt tot volle tevredenheid van de betrokkenen. Dit overleg strekt zich ook meermalen uit over aangelegenheden, ten aanzien waarvan wettelijk geen verplichting tot overleg bestaat.

Een ontheffing of vergunning kan bovendien op grond van deze wet slechts worden verleend, indien overeenstemming is bereikt met de Minister, belast met de zorg voor het belang, dat door de regeling, ten aanzien waarvan de ontheffing of vergunning wordt verleend, wordt beschermd (artikel 4 van het ontwerp.) De ondergetekenden achten dit een voldoende waarborg, dat bij toepassing van de bevoegdheden, die dit wetsontwerp wil scheppen, de civiele belangen niet in het gedrang zullen komen. Bovendien volgt hieruit, dat ook indien het ontwerp kracht van wet heeft verkregen, voor wat betreft de toepassing van de bevoegdheden, opgenomen in Hoofdstuk II van het ontwerp, steeds overleg zal moeten worden gevoerd.

De ondergetekenden betreuren het te moeten vaststellen, dat, hoezeer ook bij de overgrote meerderheid der lagere organen de bereidheid tot medewerking bij het treffen van de noodzakelijke maatregelen om onze defensie op peil te brengen bestaat, in enkele gevallen bij lagere organen deze bereidheid ontbreekt, hetgeen tot ernstige ver-

traging bij het treffen van noodzakelijke voorzieningen aanleiding heeft gegeven. In dit verband moge worden vermeld, dat in een bepaald geval de uitvoering van een belangrijk bouwwerk gedurende ongeveer twee jaren is vertraagd, doordat eerst na die termijn in beroep de vereiste vergunning kon worden verkregen. Daar de ondergetekenden van oordeel zijn — een oordeel, dat vrijwel algemeen door de Kamer wordt gedeeld —, dat de zorgelijke internationale toestand de noodzaak met zich brengt, dat zo snel mogelijk de maatregelen worden genomen, die met het oog op de verdediging onvermijdelijk zijn, achten zij dergelijke vertraging onaanvaardbaar. Bovendien achten zij het onbillijk, dat die lagere organen, bij welke de bereidheid tot medewerking ontbreekt, zich aan de lasten, welke een op peil brengen van de defensie van ons land medebrengt, zouden onttrekken ten koste van die organen, bij welke zodanige bereidheid wel aanwezig is. De ondergetekenden achten ook om deze reden de bevoegdheden, welke het wetsontwerp inhoudt, onmisbaar.

De ondergetekenden delen de mening van zeer vele leden van de Kamer, dat de nieuwe bevoegdheden, die het wetsontwerp wil scheppen, met de grootst mogelijke omzichtigheid moeten worden toegepast. Zij zullen zorg dragen, dat dit ook inderdaad geschiedt.

De ondergetekenden kunnen de mening van vele leden, dat het ontwerp verder gaat dan het opheffen van belemmeringen en meer lijkt op een vorderingswet, niet delen.

Zoals in de Memorie van Toelichting (o.a. in de vierde alinea van bladzijde 7) tot uiting is gebracht, is de strekking van de bepalingen van Hoofdstuk III niet wijziging te brengen in de aard van de verplichtingen tot gedogen, welke kunnen worden opgelegd zonder dat tot onteigening behoeft te worden overgegaan, en wordt in deze geheel aangesloten bij de Belemmeringenwet Privaatrecht. De redactie van artikel 5 van het ontwerp is, wat dit punt betreft, dan ook geheel gelijk aan de redactie van artikel 1 van de Belemmeringenwet Privaatrecht. Het zal derhalve nimmer mogelijk zijn door toepassing van de bevoegdheden, welke dit ontwerp beoogt te scheppen, de beschikking te erlangen over boerderijen of boeren van hun grond te verdrijven. Indien het genot van de eigendom wezenlijk wordt aangetast, hetwelk zich voordoet als een gebouw moet worden afgebroken en zich, behoudens in een zeer bijzonder geval, ook zal voordoen, indien een perceel landbouwgrond gedurende langere tijd niet meer als zodanig kan worden gebruikt, zullen de belangen van rechthebbenden redelijkerwijze onteigening vorderen en zal Hoofdstuk II van de Belemmeringenwet Landsverdediging niet kunnen worden toegepast. Het aanleggen van vliegvelden op grond, waar kort tevoren nog boerderijen stonden, zal derhalve nimmer met toepassing van de bevoegdheden, welke dit ontwerp wil verlenen, kunnen geschieden. Ter verduidelijking mogen enige voorbeelden volgen van gevallen, waarin met betrekking tot vliegvelden verplichtingen tot gedogen zouden kunnen worden opgelegd. Dit zou kunnen geschieden, ten einde tijdelijk de beschikking te krijgen over terreinen om materiaal, benodigd voor het oprichten van gebouwen op het vliegveld, op te slaan. Eveneens is het mogelijk, dat dit geschiedt, ten einde, eventueel duurzaam, verlichtingsinstallaties of radarinstallaties van geringe omvang aan te brengen, die het gebruik door de rechthebbenden van de terreinen, waarop zij zijn geplaatst, niet wezenlijk verhinderen.

Wat betreft het plaatsen van een radarinstallatie in een uniek natuurmonument, merken de ondergetekenden het volgende op.

Indien het om een permanente installatie van vrij grote omvang gaat, zal, om gelijke redenen als voren uiteengezet, in het algemeen niet op grond van de Belemmeringenwet Landsverdediging de beschikking over de benodigde grond kunnen worden verkregen. In andere gevallen zal, op grond van artikel 6, lid 2, toch in ieder geval overleg met de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen vereist zijn. De eerste twee ondergetekenden zullen zorg dragen, dat dergelijk overleg ook inderdaad in alle daarvoor in aanmerking komende gevallen wordt gevoerd. Hetzelfde geldt uiteraard voor overleg met rechthebbenden ten aanzien van onroerende goederen. De Ministers, belast met de zorg voor het belang, dat door toepassing van artikel 6 of 7 kan worden geschaad, staat het natuurlijk vrij, eigener beweging overleg met de Minister van Oorlog of de Minister van Marine te openen, indien zij vrezen, dat een openbaar belang zal worden geschaad. Het valt te verwachten, dat, indien openbare belangen ernstig dreigen te worden geschaad, dit tijdig ter kennis van de betrokken Ministers zal komen. De ondergetekenden achten een en ander voldoende waarborg, dat de zaken niet in feite door de militaire deskundigen van het Ministerie van Oorlog of van Marine zullen worden afgedaan.

De vraag of de toepassing van het voorgestelde artikel 7 in de praktijk tot onschuldige en onbelangrijke kwesties beperkt zal blijven, menen de ondergetekenden bevestigend te kunnen beantwoorden. De machtiging zal slechts verstrekt worden aan een beperkt aantal per-

sonen — gedacht wordt aan de eerstaanwezend ingenieurs van de genie en de daarmee gelijk te stellen autoriteiten —; ten aanzien van haar gebruik zullen stringente richtlijnen worden gegeven en op de naleving daarvan zal nauwlettend worden toegezien. Bovendien hebben de betrokkenen een beroep op de rechter, indien de gemachtigden hun bevoegdheid overschrijden en zij ook in gevallen van meer dan geringe betekenis verplichtingen tot gedogen opleggen.

De bevoegdheid van de rechter wordt in een geval, als hierbedoeld, immers door artikel 9 niet uitgesloten. Indien de gemachtigden hun bevoegdheid te buiten gaan, is aan de formele vereisten, die de wet voor het opleggen van een verplichting tot gedogen stelt, niet voldaan. Er is dan geen verplichting op grond van artikel 7 opgelegd en er wordt een onrechtmatige daad gepleegd, ten aanzien waarvan op normale wijze beroep op de rechter openstaat.

Naar aanleiding van de mening van vele leden, dat de zaak steeds aan de vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan behoort te worden voorgelegd, merken de ondergetekenden op, dat het overleg over de uitvoering van werken ten behoeve van de landsverdediging in de praktijk als volgt plaats vindt.

Alle aangelegenheden betreffende grondaankopen, het bestemmen van terreinen en het uitvoeren van werken, welke van enig gewicht zijn, worden besproken in een interdepartementale commissie, waarin naast een vertegenwoordiger van de Minister van Oorlog ook zitting hebben vertegenwoordigers van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, van de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van andere eventueel bij de zaak betrokken Ministers.

Indien bij deze bespreking blijkt, dat nadere overweging in de vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, gezien de aard en het gewicht der zaak, wenselijk is, wordt een en ander aan die commissie voorgelegd. Naar de mening van de ondergetekenden is door deze gedragslijn, welke ook in de toekomst zal worden gevolgd, een verantwoorde afweging van de ruimtelijke belangen verzekerd. Indien ook zaken van minder gewicht aan de vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan zouden worden voorgelegd, zou deze commissie overbelast geraken en aanzienlijke vertraging in de afdoening van zaken optreden. Tenslotte wijzen de ondergetekenden er op, dat de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting in dit verband nog beschikt over de bevoegdheden, welke artikel 29 van de Wet op het Nationale Plan hem toekent.

De mening van die leden, die van oordeel zijn, dat dit wetsontwerp een te diep ingrijpen in het privaatrecht mogelijk zou maken, kunnen de ondergetekenden niet delen. Zoals voren reeds uiteengezet, maakt het wetsontwerp slechts betrekkelijk geringe inbreuken op de eigendom mogelijk. Bovendien zijn deze inbreuken op de eigendom door waarborgen omgeven.

De voornaamste criteria, waaraan de ruime bevoegdheden van de Kroon en van de Ministers van Oorlog en van Marine zijn gebonden, zijn deze, dat het de aanleg, de instandhouding of het gebruik van een werk ten behoeve van de landsverdediging moet betreffen, dat het opleggen van verplichtingen tot gedogen slechts mogelijk is, indien de belangen van rechthebbenden redelijkerwijs onteigening niet vorderen en in het gebruik van de goederen, gerekend met de omstandigheden, niet meer belemmering wordt gebracht dan redelijkerwijze nodig is en dat toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht niet mogelijk is of ontoelaatbare vertraging zou opleveren. Het opnemen van verdere criteria in de wet achten de ondergetekenden niet mogelijk.

Dezelfde leden stelden voorts de vraag of het op grond van de voorgestelde wettelijke regeling mogelijk zou worden allerlei maatregelen te nemen ten behoeve van de luchtbescherming, het in staat van verdediging brengen van bedrijven, het plaatsen van afweergeschut op koopvaardischepen e.d.

Deze vraag menen de ondergetekenden gedeeltelijk bevestigend, gedeeltelijk ontkennend te moeten beantwoorden.

Ten behoeve van de luchtbescherming, welke een onderdeel is van de burgerlijke verdediging, zal deze wet geen toepassing kunnen vinden. Vanzelfsprekend is toepassing van deze wet wel mogelijk ten behoeve van de luchtverdediging en zal deze regeling dan ook toegepast kunnen worden ten aanzien van de aanleg, de instandhouding en het gebruik van werken ten behoeve van de luchtverdediging, als bij voorbeeld opstellingen voor afweergeschut, radarinstallaties en uitkijkposten.

Voor zover het in staat van verdediging brengen van bedrijven de aanleg, de instandhouding of het gebruik van werken nodig maakt, zal ook ten aanzien van die werken de wet toepassing kunnen vinden.

De verplichting te dulden, dat afweergeschut op koopvaardischepen wordt geplaatst, zal op grond van deze regeling niet kunnen worden

opgelegd. Schepen toch zijn *roerende* goederen, terwijl dit ontwerp slechts het opleggen van dergelijke verplichtingen ten aanzien van *onroerende* goederen mogelijk wil maken.

De ondergetekenden betreuren het, dat verscheidene leden weinig geestdrift voor het wetsontwerp voelen en de argumentatie van de Regering niet overtuigend achten. De redenen, welke naar het oordeel van de Regering een regeling als de onderhavige noodzakelijk maken, zijn reeds in de Memorie van Toelichting uiteengezet en ook in deze Memorie van Antwoord is daaraan reeds een passage gewijd. Zij kunnen als volgt worden samengevat:

In verband met de versnelling van de verdedigingsvoorbereiding moet ook de uitvoering van het bouwprogramma ten behoeve van het militaire apparaat aanzienlijk worden versneld. In een aantal gevallen staan de bestaande regelingen de civiele administratie echter niet toe, de voor de uitvoering van dat bouwprogramma vereiste ontheffingen of vergunningen te verlenen (b.v. het verlenen van een bouwvergunning in strijd met een vastgesteld uitbreidingsplan); in enkele gevallen is de civiele administratie niet bereid de vereiste ontheffing of vergunning te verlenen en in andere gevallen is de civiele administratie, hoewel wel in staat en bereid tot het verlenen van de ontheffing of vergunning, niet in staat deze vergunning *op zo korte termijn* te verlenen als voor het treffen van de voorzieningen nodig is, daar voor het verlenen daarvan een langdurige procedure wordt vereist. Uit het vorenstaande volgt, naar de mening van de ondergetekenden, dwingend, dat, hoewel overleg tussen civiele en militaire administratie uiteraard geboden is, dit overleg en het gezamenlijk aanvatten der plannen vertraging in het uitvoeren van de nodige voorzieningen niet kan voorkomen. Bovendien zal ook steeds een regeling nodig blijven voor de gevallen, waarin bij lagere organen de bereidheid tot medewerking ontbreekt.

Met grote voldoening vernemen de ondergetekenden, dat zeer vele leden met de overwegingen, welke tot het indienen van het ontwerp hebben genoopt, konden instemmen en dat zij deze regeling noodzakelijk en de waarborgen, welke zij tegen willekeur geeft, voldoende achtten. De motivering, welke deze leden voor hun standpunt gaven, kunnen de ondergetekenden volledig onderschrijven. Met deze leden is ook de Regering van mening, dat vóór het einde van de termijn, welke voor de werking van de wet is voorgesteld, indien sommige of alle buitengewone bevoegdheden, welke dit ontwerp wil scheppen, ook dan nog niet zouden kunnen worden gemist, zal moeten worden nagegaan in hoeverre van de verschillende door deze leden opgesomde wetten een ook formeel sluitend geheel kan worden gemaakt.

Tal van leden achtten het wenselijk, dat boeren, die ten gevolge van de toepassing van deze wet van hun grond verdreven zouden worden, zo mogelijk met elders beschikbare grond schadeloos gesteld zouden worden. Zoals door de ondergetekenden reeds eerder is betoogd, zal toepassing van deze wet nimmer tot gevolg kunnen hebben, dat boeren van hun grond worden verdreven. Schadeloosstelling met elders beschikbare grond komt dan ook, naar de mening van ondergetekenden, in dit verband niet aan de orde.

Aan de leden, die van oordeel zijn, dat de Regering beter er voor zou kunnen zorgen, dat er meer scholen, badhuizen en gebouwen voor cultuur en ontspanning opgericht worden, zouden de ondergetekenden willen antwoorden, dat het onder meer ter bescherming van de scholen, badhuizen en gebouwen voor cultuur en ontspanning, in ons land aanwezig, nodig is, dat het aanleggen van werken ten behoeve van de landsverdediging in een zo snel mogelijk tempo voortgang vindt.

### Artikelen

*Artikel 6, lid 2.* In de Belemmeringenwet Privaatrecht, waarop Hoofdstuk III is gebaseerd, wordt in het geheel niet geëist, dat, voordat tot het opleggen van een verplichting tot gedogen wordt overgegaan, overleg is gepleegd of overeenstemming is bereikt met betrokken Ministers.

Daar op grond van die wet echter eerst na een langdurige procedure een verplichting tot gedogen kan worden opgelegd, is de kans groot, dat andere Ministers, indien hun belangen bij een en ander zijn betrokken, hiervan kennis krijgen. Aangezien in dit ontwerp een dergelijke langdurige procedure niet is opgenomen, hebben de ondergetekenden in dit ontwerp om een zelfde situatie te bereiken de eis van overleg ingevoerd. Het invoeren van een eis van overeenstemming zou echter een afwijking van het systeem van de Belemmeringenwet Privaatrecht betekenen, welke naar hun oordeel niet gerechtvaardigd zou zijn. Het overleg met betrokken Ministers heeft bij de toepassing van artikel 6 juist tot doel de Minister van Oorlog of de Minister van Marine een inzicht te geven in de gevolgen, welke het opleggen van een verplichting mee zou brengen. Zou er tussen de Minister van Oorlog of de Minister van Marine en een betrokken ambtgenoot geen overeenstemming bestaan, dan heeft deze ambtgenoot het trouwens

steeds in de hand over dit punt een beslissing van de Ministerraad uit te lokken.

De ondergetekenden wijzen er verder nog op, dat de bevoegdheid, welke de rechter in dit ontwerp is toegekend, niet geringer is dan de bevoegdheid, welke de rechter in de Belemmeringenwet Privaatrecht werd verleend.

*Artikel 7, lid 1.* Bij de algemene beschouwingen hebben de ondergetekenden reeds aangegeven, welke maatregelen zullen worden genomen om te voorkomen, dat van de bevoegdheden, welke in dit artikel worden verleend, misbruik zal worden gemaakt. Zij vertrouwen, dat deze maatregelen voldoende zullen blijken om een bevredigende gang van zaken te verzekeren. Zij achten het niet wel mogelijk naast de aangegeven maatregelen en het beroep op de rechter nog verdere waarborgen te scheppen.

*Artikel 9, lid 3.* De ondergetekenden zijn van mening, dat er principieel verschil bestaat tussen het indienen van het verzoekschrift en het indienen van het vertoogschrift, in dit artikel bedoeld.

Door het indienen van het verzoekschrift wordt de procedure *aanhangig* gemaakt Het indienen van het vertoogschrift is een *onderdeel* van de procedure. Het feit, dat voor het indienen van het verzoekschrift een termijn is gesteld, kan dan ook naar de mening van de ondergetekenden geen reden zijn ook een termijn voor het indienen van het vertoogschrift vast te stellen. Bovendien wijzen de ondergetekenden er nog op, dat de procedure, in de leden 3 tot en met 6 van artikel 9 omschreven, overeenkomt met de procedure, omschreven in de leden 2 tot en met 5 van artikel 4 van de Belemmeringenwet Privaatrecht. Zij achten het minder juist in deze tijdelijke wet, welke, voor wat betreft Hoofdstuk III, geheel op de Belemmeringenwet Privaatrecht is geënt, zonder dwingende reden van laatstbedoelde wet af te wijken.

Mede om deze reden achten zij ook het scheppen van de mogelijkheid om van de uitspraak van het Hof in beroep te gaan ongewenst.

Bovendien wijzen zij er nog op, dat het bij het beroep van de beslissing van de Minister gaat om een feitelijke beoordeling van die beslissing. Derhalve is destijds in de Belemmeringenwet Privaatrecht het Hof — de hoogste feitelijke rechter — als beroepsinstantie aangewezen.

Beroep op de Hoge Raad, als feitelijke rechter, zou in ons rechtssysteem niet passen, terwijl het mogelijk maken van beroep in cassatie in dit geval geen zin zou hebben.

*Artikel 9, lid 5.* Ook in artikel 4, lid 4, van de Belemmeringenwet Privaatrecht wordt bepaald, dat de kosten bij vernietiging van de beslissing van de Minister op de Minister worden verhaald.

Hieronder zal moeten worden verstaan, dat deze kosten uit de begroting van het betrokken Departement zullen moeten worden voldaan. Om gelijke reden, als voren aangegeven, achten de ondergetekenden afwijking van de terminologie van de Belemmeringenwet Privaatrecht hier minder gewenst.

*Artikel 9, lid 7.* Mede om de reden, welke bij de beantwoording van de opmerkingen betreffende de leden 3 en 5 van artikel 9 naar voren is gebracht, komt het de ondergetekenden minder juist voor, het Hof, tegelijk met een beslissing tot vernietiging van de ministeriële beslissing, het eventueel bedrag der schadevergoeding te laten vaststellen. Ook het door een aantal leden gememoreerde feit, dat de kantonrechter beter op de hoogte is van plaatselijke verhoudingen, achten zij een argument voor de voorgestelde regeling.

*Artikel 14.* In het ontwerp is een soepele, eenvoudige schadevergoedingsprocedure voorgesteld, ten einde een snelle afwikkeling van de schadegevallen te bewerkstelligen.

Het lijkt de ondergetekenden niet wel mogelijk, dat benadeelden onder deze regeling jaren op hun geld zouden moeten wachten. Indien een benadeelde binnen een maand na het ontstaan der schade zijn verzoekschrift indient, zal de zaak in de overgrote meerderheid der gevallen uiterlijk 6 maanden daarna, maar waarschijnlijk eerder, zijn afgehandeld. Valt een minnelijke schikking niet te bereiken en komt het tot een procedure, dan lijkt het de ondergetekenden toch bijzonder onwaarschijnlijk, dat de gehele zaak niet binnen het jaar na het ontstaan der schade zou zijn afgehandeld. Gevallen, waarin het gaat om de voortzetting van het gehele bedrijf, zullen zich, zoals reeds eerder betoogd, niet voordoen. Indien mocht blijken, dat inschakeling van een commissie van deskundigen de gang van zaken bij de schadevergoeding kan bespoedigen, zullen de ondergetekenden niet aarzelen tot het instellen daarvan over te gaan.

Een dergelijke instelling is met de opzet en redactie van de in het wetsontwerp neergelegde regeling zeer goed te verenigen.

*De Minister van Oorlog,*  
C. STAF.

*De Minister van Marine,*  
C. STAF.

*De Minister van Justitie,*  
H. MULDERIJE.

*De Minister van Binnenlandse Zaken,*  
J. H. VAN MAARSEVEEN.

*De Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen,*  
TH. RUTTEN.

*De Minister van Financiën,*  
TEULINGS.

*De Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting,*  
J. IN 'T VELD.

*De Minister van Verkeer en Waterstaat,*  
H. H. WEMMERS.

*De Minister van Economische Zaken,*  
VAN DEN BRINK.

*De Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening a.i.,*  
S. L. MANSHOLT.

*De Minister van Sociale Zaken,*  
A. M. JOEKES.

2143 9

NOTA VAN VERBETERING

In de Bijlagen verbeterd.

2143 10

VERSLAG

De Commissie van Rapporteurs voor bovengenoemd wetsontwerp is, na kennis genomen te hebben van de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag nopens dit wetsontwerp, van oordeel, dat door deze gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.

Vastgesteld 30 Mei 1951.

VAN DER PLOEG  
TERPSTRA  
DEN HARTOG  
BURGER  
GOEDHART.

2143 11

Amendement van de heer Van der Goes van Naters c.s.

Verbeterde druk

Ingezonden 31 Mei 1951.

Ondergetekenden hebben de eer het navolgende amendement voor te stellen:

**Artikel 6**, lid 2 wordt gelezen als volgt:

2. Behalve in de gevallen, voorzien in het eerste lid van het volgende artikel, pleegt Onze Minister, alvorens de verplichting tot gedogen op te leggen, overleg met Onze Minister, onder wiens verantwoordelijkheid de zorg voor het daarbij betrokken openbare belang berust.

Toelichting

Terwijl artikel 4 (publiekrechtelijke belemmeringen) *overeenstemming* met de meest gerede Minister voorschrijft, is dit in artikel 6 (privaatrechtelijke belemmeringen) tot *overleg* gereduceerd, en dan nog beperkt tot bedreiging met aanmerkelijke schade van openbare belangen.

Bovendien echter is het oordeel hierover eenzijdig aan de Minister van Oorlog voorbehouden.

Ondergetekenden menen, dat dit laatste te ver gaat en dat, evenzeer als in artikel 7 de „gevallen van geringe betekenis" als norm zijn geïntroduceerd, en wel als *objectieve* norm, zulks in artikel 6 ten aanzien van de verplichting tot overleg voor de gevallen van *niet* geringe betekenis dient te geschieden.

VAN DER GOES VAN NATERS  
VORRINK  
WILLEMS  
BURGER  
DE KADT.

2143 12

Amendementen van de heer Droesen

Ingezonden 1 Juni 1951.

Ondergetekende heeft de eer de navolgende amendementen voor te stellen:

I

**Artikel 6**, lid 2, wordt gelezen als volgt:

2. Indien het gedogen een openbaar belang aanmerkelijk dreigt te schaden, pleegt Onze Minister, alvorens de verplichting tot gedogen op te leggen, hetzij uit eigen beweging, hetzij op verzoek van Onze Minister, onder wiens verantwoordelijkheid de zorg voor dat belang rust, overleg met deze Minister.

II

In **artikel 6** wordt een nieuw lid 3 ingevoegd, luidende als volgt:

3. Wanneer Onze Minister voornemens is een verplichting tot gedogen op te leggen, geeft hij hiervan schriftelijk kennis aan de rechthebbers ten aanzien van het onroerend goed, voor zover deze hem op dit tijdstip bekend kunnen zijn en stelt hen in de gelegenheid tot overleg met hem of zijn gemachtigde.

De in dit lid bedoelde rechthebbenden kunnen zich doen bijstaan of vertegenwoordigen door een raadsman of gemachtigde.

Lid 3 wordt lid 4.

Lid 4 wordt lid 5 en wordt gelezen als volgt:

5. De verplichting tot gedogen gaat niet in alvorens de in lid 3 bedoelde gelegenheid tot overleg aanwezig is geweest en niet eerder dan na verloop van vier dagen na de datum van verzending van de kennisgeving.

Lid 5 wordt lid 6.

Toegevoegd wordt een nieuw zevende lid, luidende als volgt:

7. In dringende gevallen kan Onze Minister afwijken van het bepaalde in de leden 3 en 5 van dit artikel.

Toelichting

De wijziging in lid 2 beoogt er toe bij te dragen, dat het overleg zo volledig mogelijk tot zijn recht komt.

De overige wijzigingen hebben de bedoeling, dat ook de rechthebbende gelegenheid krijgt tot overleg. Dit zal in vele gevallen tot een minder bezwaarlijke oplossing kunnen leiden, zonder aan de landsverdediging tekort te doen.

Ook indien geen overeenstemming wordt bereikt, zal zodanig overleg veel onrust en ontevredenheid kunnen voorkomen.

In dringende gevallen moet de Minister het recht hebben het overleg achterwege te laten.

III

**Artikel 7**, lid 1, wordt gelezen als volgt:

1. Onze Minister kan bepaalde personen machtigen in gevallen van geringe betekenis namens hem de handelingen te verrichten als bedoeld in artikel 6. Artikel 6 is in dat geval van overeenkomstige toepassing.

Toelichting

De bedoeling van dit amendement is, dezelfde procedure te krijgen als in artikel 6, indien de daarin voorgestelde wijzigingen worden aangenomen.

IV

In **artikel 10**, 2de lid, wordt de punt aan het slot vervangen door een komma en wordt toegevoegd: voorzover niet met de rechthebbers anders is overeengekomen.

V

Aan **artikel 14** wordt een nieuw lid 5 toegevoegd, luidende als volgt:

5. Bij algemene maatregel van bestuur worden richtlijnen vastgesteld omtrent de vergoeding der schade, zoals die door Onze Minister zal worden voorgesteld.

DROESEN.

2143 13

Gewijzigd amendement van de heer Droesen  
(Ter vervanging van dat, gedrukt onder Stuk no. 12, II)

Artikel 6 wordt gelezen als volgt:

1. Een verplichting tot gedogen als bedoeld in artikel 5, wordt opgelegd door Onze Minister.
2. Wanneer Onze Minister voornemens is een verplichting tot gedogen op te leggen, geeft hij hiervan schriftelijk kennis aan de rechthebbenden ten aanzien van het onroerend goed, voor zover deze hem op dit tijdstip bekend kunnen zijn en stelt hen in de gelegenheid daarover met hem in overleg te treden.
3. Indien het gedogen een openbaar belang aanmerkelijk dreigt te schaden, pleegt Onze Minister, alvorens de verplichting tot gedogen op te leggen, overleg met Onze Minister, onder wiens verantwoordelijkheid de zorg voor dat belang berust.
4. Wanneer Onze Minister een verplichting tot gedogen oplegt, geeft hij hiervan schriftelijk kennis aan de rechthebbenden ten aanzien van het onroerend goed, voor zover deze hem op dat tijdstip bekend kunnen zijn.
5. De verplichting tot gedogen gaat niet in alvorens de in lid 2 bedoelde gelegenheid tot overleg aanwezig is geweest en niet eerder dan na verloop van vier werkdagen na de datum van verzending van de kennisgeving.
6. In dringende gevallen kan Onze Minister afwijken van het bepaalde in de leden 2 en 5 van dit artikel.
7. Wanneer Onze Minister niet binnen een maand na de datum van verzending van de kennisgeving is overgegaan tot uitvoering van datgene, waarop de verplichting tot gedogen betrekking had, vergoedt hij de schade, welke door het opleggen van de verplichting tot gedogen is ontstaan.

2143 14

Nader gewijzigd amendement van de heer Droesen  
(Ter vervanging van dat, gedrukt onder Stuk no. 13)

Artikel 6 wordt gelezen als volgt:

1. Een verplichting tot gedogen, als bedoeld in artikel 5, wordt opgelegd door Onze Minister.
2. Wanneer Onze Minister voornemens is een verplichting tot gedogen op te leggen, geeft hij hiervan schriftelijk kennis aan de rechthebbenden ten aanzien van het onroerend goed, voor zover deze hem op dit tijdstip bekend kunnen zijn, en stelt hen in de gelegenheid daarover met hem in overleg te treden.
3. Indien het gedogen een openbaar belang aanmerkelijk dreigt te schaden, pleegt Onze Minister, alvorens de verplichting tot gedogen op te leggen, overleg met Onze Minister, onder wiens verantwoordelijkheid de zorg voor dat belang berust.
4. Wanneer Onze Minister een verplichting tot gedogen oplegt, geeft hij hiervan schriftelijk kennis aan de rechthebbenden ten aanzien van het onroerend goed, voor zover deze hem op dat tijdstip bekend kunnen zijn.
5. De verplichting tot gedogen gaat niet in alvorens de in lid 2 bedoelde gelegenheid tot overleg aanwezig is geweest en niet eerder dan na verloop van vier werkdagen na de datum van verzending van de kennisgeving, bedoeld in lid 4.
6. In dringende gevallen kan Onze Minister afwijken van het bepaalde in lid 2 en kan hij bepalen, dat de verplichting tot gedogen onmiddellijk ingaat.
7. Wanneer Onze Minister niet binnen een maand na de datum van verzending van de kennisgeving, bedoeld in lid 4, is overgegaan tot uitvoering van datgene, waarop de verplichting tot gedogen betrekking had, vergoedt hij de schade, welke door het opleggen van de verplichting tot gedogen is ontstaan.

2143 15

Gewijzigd amendement van de heer Droesen  
(Ter vervanging van dat, gedrukt onder Stuk no. 12, III)

In het eerste lid van **artikel 7** wordt de tweede volzin gelezen:

In dat geval is artikel 6 van overeenkomstige toepassing.